

PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

ORGAN MUZEALNICTWA I KONSERWATORSTWA
ARCHEOLOGICZNEGO

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LIV

1995 - 1998

WARSZAWA 2001 VARSOVIE

Errata - ostatnie zdanie na s. 65 winno brzmieć:

W nieco większym zasięgu, między Bzurą, środkową Pilicą i Kamienną koncentrują się znaleziska dwóch innych typów zapinek, niemal nie znanych w pozostałych częściach kultury przeworskiej (Np. B. Balke 1976, s. 186nn., ryc. 15b, 31d, tabl. VII,4; B. Balke, W. Bender 1991, s. 161, tabl. XIII,3.7; M. Olędzki 1992, s. 61nn.; 1995, s. 239nn.). Chodzi tu o lokalny wariant żelaznych zapinek kapturkowych ze sprężynką ukrytą w cylinderku, z masywnym kabląkiem i szerokim grzebykiem, oraz podobne fibule bez grzebyka (Ryc. 8). Zapinki te, a szczególnie odmiana...

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

TOM LIV

Tom ten Redakcja dedykuje

Pani doc. dr hab. Teresie Węgrzynowicz

wieloletniej kierownicze Działu Epoki Brązu PMA

i redaktorze „Wiadomości Archeologicznych”

w pięćdziesięciolecie Jej pracy

w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie

Redaguje zespół: mgr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny),
prof. dr. hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego), mgr Radosław J. Prochowicz,
mgr Andrzej Tomaszewski, doc. dr. hab. Teresa Węgrzynowicz (zastępczyni redaktora naczelnego)

Tłumaczenia: Anna Kinecka
Katarzyna Czarnecka, Jacek Andrzejowski

Rysunki: J. Andrzejowski, R. Dąbrowski, W. Gawrysiak-Leszczynska, M. Jonakowski, A. Kamińska,
L. Kobylińska, G. Nowakowska, A. Potoczny, M. Różycka, K. Stanek, P. Szymański, W. Wróblewski

Fotografie: M. Andrzejowska, P. Mastalerz, A. Ring, B. Tropiło, Archiwum PMA

Redakcja techniczna: Jacek Andrzejowski

Skład i łamanie: Radosław J. Prochowicz, Jacek Andrzejowski

Rycina na okładce przedstawia kołę paciorków bursztynowych i szklanych
z Lubieszewa, pow. Nowy Dwór Gdański

WARUNKI PRENUMERATY „WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNYCH”

Państwowe Muzeum Archeologiczne prosi o składanie przez odbiorców indywidualnych oraz instytucje zamówień na **stałą dostawę „Wiadomości Archeologicznych”**. Do przesyłki PMA dołączy fakturę z aktualną ceną detaliczną powiększoną o koszty przesyłki. Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa, tel. (22) 831 15 37. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury.

Adres redakcji:
Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 831 32 21–25; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: pma@pma.it.pl

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

ORGAN MUZEALNICTWA I KONSERWATORSTWA ARCHEOLOGICZNEGO

Tom (Vol.) LIV

SPIS TREŚCI

Contents

Rozprawy

Wojciech Wróblewski, Chronologia względna wczesnośredniowiecznych grodzisk środkowego i dolnego biegu Liwca. Próba analizy w świetle badań geologiczno-geomorfologicznych Relative chronology of early medieval earthworks on the Middle and Lower Liwiec (eastern Poland). Insights from the study of the region's geology and geomorphology	3
--	---

Konferencja

Jacek Andrzejowski, Konferencja <i>Kultura wielbarska a wschodnia strefa kultury przeworskiej</i>	23
Teresa Dąbrowska, Wschodnie tereny kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim Eastern territories of the Przeworsk Culture in the Late Pre-Roman Period	25
Ewa Bokinić, Uwagi na temat powiązań kultury oksywskiej z kręgiem jastorfskim i Europą Północną w świetle materiałów z cmentarzyska w Podwiesku, stanowisko 2, pow. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie Some remarks on the connections of the Oksywie Culture with the Jastorf and the Nordic Cultures in the light of materials from the cemetery at Podwiesk site 2, on the Lower Vistula	37
Wojciech Mazurek, Materiały typu jastorfskiego ze stanowiska 5 w Wytycznie, gm. Urszulin, woj. lubelskie Finds of the Jastorf type from Wytyczno site 5, in Eastern Poland	49
Jacek Andrzejowski, Wschodnia strefa kultury przeworskiej – próba definicji The Eastern Zone of the Przeworsk Culture – an attempt at definition	59
Katarzyna Czarnecka, Cmentarzysko kultury przeworskiej w Oblinie, gm. Maciejowice, woj. mazowieckie A cemetery of the Przeworsk Culture at Oblin, on the Middle Vistula	89
Katarzyna Rusin, Cmentarzysko kultury przeworskiej w Niemirowie, gmina Mielnik, woj. podlaskie A cemetery of the Przeworsk Culture at Niemirów, in Podlasie	101
Andrzej Kokowski, Ramy chronologiczne osadnictwa kultury przeworskiej w południowo-wschodniej Polsce Chronological frames of the Przeworsk Culture in the south east of Poland	109
Wojciech Nowakowski, Żelazne zapinki kuszowate z podwiniętą nóżką w europejskim <i>Barbaricum</i> Iron cross-bow tendril brooches in the European <i>Barbaricum</i>	129
Ewa Bokinić, Wojciech Sosnowski, Wstępne wyniki badań cmentarzyska kultury wielbarskiej w Linowie, gm. Świecie n/Osą, woj. kujawsko-pomorskie, stanowisko 6 A cemetery of the Wielbark Culture at Linowo, gm. Świecie nad Osą, woj. kujawsko-pomorskie, site 6. Preliminary report	147

Dyskusja	153
----------	-----

Odkrycia	157
----------	-----

Kronika	197
---------	-----

Wykaz skrótów	205
---------------	-----

Niniejszy tom został opracowany i przygotowany do druku w czasie, gdy dyrektorem PMA i redaktorem naczelnym „Wiadomości Archeologicznych” był dr Jan Jaskanis.

dr Wojciech Brzeziński
dyrektor Państwowego Muzeum
Archeologicznego w Warszawie

OD REDAKCJI

Niemal wszystkie artykuły zamieszczone tomie LIV „Wiadomości Archeologicznych” napisane zostały przed wejściem w życie w Polsce reformy administracyjnej, tj. przed 1 stycznia 1999 roku. Redakcja wprowadziła w tych tekstach odpowiednie, w miarę możliwości dokładne zmiany, zatem wszystkie cytowane w tym tomie oznaczenia (gminy, powiaty i województwa) odnoszą się do obecnego podziału administracyjnego kraju.

Począwszy od tomu LIII Redakcja ujednoliciła zasady polskiej transliteracji tekstów pisanych cyrylicą, zgodnie z regułami stosowanymi w Bibliotece Narodowej (PN 83/N-01201 z dnia 1 lipca 1984 r.)

Redakcja „Wiadomości Archeologicznych” prosi Autorów o dostarczanie tekstów na dyskietkach lub dyskach CD w edytorach Microsoft Word lub Word Perfect w postaci niesformatowanej (z wyjątkiem znaków tabulacji, wyśrodkowania, kursywy i pogrubienia). Dyskietce powinien towarzyszyć jeden egzemplarz wydruku, sformatowanego w sposób odpowiadający znormalizowanej stronie maszynopisu. Ilustracje mogą być nadal przygotowywane metodami tradycyjnymi lub dostarczane na dyskietkach w postaci plików TIFF w rozdzielczości 600 pt/cal. Procedura ta ułatwi szybsze przygotowywanie prac do druku w tradycyjnej dla „Wiadomości Archeologicznych” formie edytorskiej.

dr Wojciech Brzeziński
redaktor naczelny

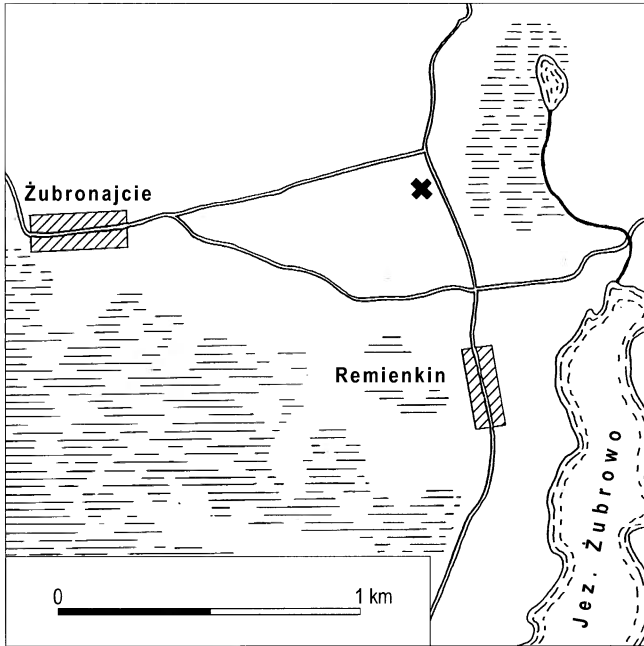
(O. Klindt-Jensen: Slusegårdgravpladsen. Bornholm fra 1. årh. f. til 5 årh. e.v.t. II: Beskrivelse af oprindelig overflade og grave, København 1978, s. 137, ryc. 73d), z Weklic na Wysoczyźnie Elbląskiej (J. Okulicz-Kozaryn: Centrum handlowe z pierwszych wieków naszej ery u ujścia Wisły, Barbaricum 2, Warszawa 1992, s. 143, ryc. 8) oraz w d. Grebieten na Sambii (W. Nowakowski: Das Samland in der römischen Kaiserzeit und seine Verbindungen mit dem römischen Reich und der barbarischen Welt, Marburg-Warszawa 1996, tabl 37:2). Najbliższą analogią do egzemplarza z Lubieszewa stanowi zapinka z grobu 600 ze Slusegård.

Innym ciekawym elementem wyposażenia grobowego prezentowanego zespołu są gliniane guzki (Ryc. 3:9). Przedmioty tego typu odkrywane były dość często w zespołach grobowych lub luźno na cmentarzyskach wielbarskich, dotychczas jednak nie udało się uchwycić ich kontekstu, a tym samym trudno je było jednoznacznie interpretować. Znaleździśko lubieszewskie otwiera nowe możliwości w tym zakresie, przede wszystkim dzięki zachowaniu się w grobie szkieletowym ich pierwotnego układu. Wszystkie guzki ułożone były w przybliżeniu wzdłuż osi szkieletu, na długości ok. 95 cm (Ryc. 1:9) – należy je zatem uznać za dekorację kobiecej sukni. Kształt guzków od strony spodniej wskazuje, iż pierwotnie mogły być owinięte materiałem i przyszyte do tkaniny, analogicznie jak współczesne, powlekane materiałem guziki.

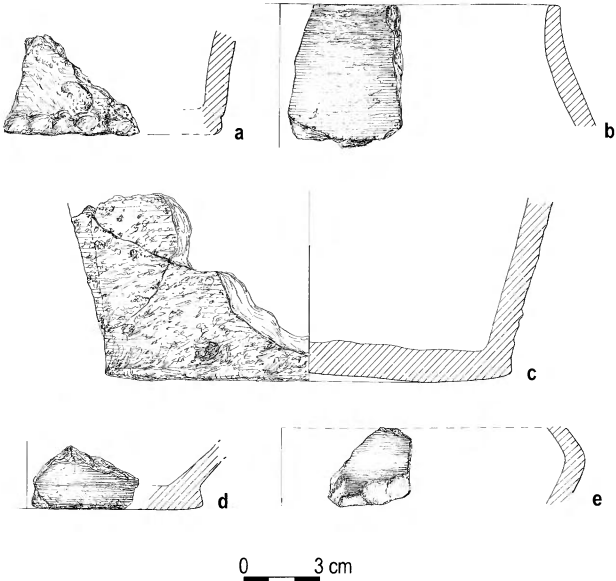
Mirosław Jonakowski

Kurhan z okresu wędrówek ludów z miejscowości Żubronajcie, gm. Krasnopol, woj. podlaskie

W zbiorach Działu Archeologii Białtów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, znajdujĄ się – zainwentaryzowane pod numerem IV/7541 – materiały ze stanowiska IV w Żubronajciach, leżĄcych około 15 km na wschód od Suwałk. Stanowisko położone jest na polu ornym, 20–30 m na zachód od polnej drogi między wsiami Remienkin i Żubronajcie (Ryc. 1). Zlokalizował je w 1961 roku mgr M. Kaczyński. W trakcie przeprowadzonych wówczas badań powierzchniowych zebrano około 50 fragmentów ceramiki, pochodzących od minimum 5 naczyń, oraz kilkadziesiąt fragmentów przepalonych kości (zob. niżej). Materiały te koncentrowały się na obszarze o średnicy kilku metrów.

Ryc. 1. Żubronajcie, pow. Sejny, woj. podlaskie. Lokalizacja stanowiska IV

Ryc. 2. Żubronajcie, pow. Sejny, woj. podlaskie. Fragmenty naczyń glinianych ze stanowiska IV

Wśród zebranych w 1961 roku fragmentów naczyń wystĄpiły: **1.** Fr-t części przydennej. Pow. zewn. brzuśca chropowacona poprzez narzucenie rzadkiej glinki. Tuż nad dnem widać poziomy pas załuskiwań palcowych wykonanych w kierunku od dołu do góry. Barwa jasnobrunatna. Średnioliczna, drobna domieszka czerwonego tłucznia widoczna w przełomie, a miejscami również na pow. zewn. KĄt ustawienia w profilu jest niepewny (Ryc. 2a); **2.** Fr-t wylewu. Krawędź wylewu lekko przyplaszczona, pow. zewn. delikatnie chropowacona poprzez narzucenie rzadkiej glinki. Na pow. wewn. widać spękania powstałe najprawdopodobniej podczas wypalenia. Średnioliczna, średniej grubości i drobna domieszka czerwonego tłucznia widoczna w przełomie. Średn. wylewu ok. 22 cm. KĄt ustawienia w profilu jest niepewny (Ryc. 2b); **3.** Niestarannie wykonane dno z fr-tem dolnej części brzuśca. Dno bardzo nierówne. Dolna część brzuśca w profilu rozchylona, pow. chropowacona poprzez narzucenie rzadkiej glinki. Barwa jasnobrunatna. Liczna, średniej grubości i gruba domieszka czerwonego tłucznia widoczna w przełomie i na pow. wewn., a miejscami również na pow. zewn. Średn. dna 15,5 cm (Ryc. 2c); **4.** Fr-t krawędzi dna. Dno wyraźnie wyodrębnione. Powierzchnia zewn. brzuśca niestarannie gładzona. Barwa ciemnoszarobrunatna. Drobna domieszka czerwonego tłucznia widoczna w przełomie, miejscami wychodząca na pow. zewn. Średn. dna ok. 14 cm (Ryc. 2d); **5.** Fr-t załomu brzuśca. Pow. zewn. gładzona, poniżej załomu być może chropowacona. Barwa pow. zewn. jasnobrunatna, pow. wewn. jasnoszara. Średnioliczna, drobna domieszka czerwonego tłucznia widoczna w przełomie. Średn. brzuśca ok. 22–27 cm (Ryc. 2e).

Pozostałe znaleziska to 30 fragmentów brzuśców o powierzchni chropowanej, 6 fragmentów krawędzi den, pochodzących od minimum dwóch naczyń, 9 fragmentów nieokreślonych. Wszystkie były jednorodne, biorąc pod uwagę sposób wykonania: glina „tłusta” z domieszką czerwonego, rzadziej białawego tłucznia, widoczną głównie w przełomie i niekiedy na powierzchni wewnętrznej, barwy jasnobrunatnej, często z odcieniami szarymi.

Ponadto, według informacji przekazanych przez okolicznych mieszkańców, na stanowisku znaleziono jakąś bliżej nieznaną brązową ozdobę. Niestety, zidentyfikowanie znalazcy, a co za tym idzie i ozdoby, okazało się niemożliwe.

W lipcu 1963 roku w miejscu wcześniejszego odkrycia fragmentów naczyń przeprowadzono – pod kierunkiem mgr. M. Kaczyńskiego

– badania sondażowe. Wytyczono jeden wykop o wymiarach 5×5 m. Nie odkryto żadnych obiektów pradziejowych, jednak tuż pod warstwą ziemi ornej uchwycono w kilku miejscach ślady cienkiej warstwy spalenizny, w której znaleziono kilkadziesiąt bryłek węgla drzewnego oraz fragment brzośca naczynia glinianego, podobnego do wyżej opisanych.

Wobec braku zabytków metalowych, jedynym materiałem mogącym świadczyć o chronologii i przynależności kulturowej stanowiska są wymienione wcześniej fragmenty ceramiki. Naczynia podobnie wykonane znaleziono na stanowiskach suwalskich, np. w Prudziśkach (M. Kaczyński: Dwa cmentarzyska kurhanowe z V–VI wieku we wsi Prudziśki, pow. Suwałki, MS III, 1958, s. 115–153), pochodzących z okresu wędrówek ludów, z tzw. fazy prudziśkiej kultury sudowskiej (por. tenże: Problem zróżnicowania wewnętrznego „kultury sudowskiej” w późnym podokresie wpływów rzymskich i okresie wędrówek ludów, *Prace Archeologiczne* 22, Kraków 1976, s. 253–289; A. Bitner-Wróblewska: Z badań nad ceramiką zachodniobałtyjską w okresie wędrówek ludów. Problem tzw. kultury sudowskiej, *Barbaricum* 3, Warszawa 1994, s. 228). Fragment nr 4 (Ryc. 2d), stanowić mógł część typowej dla tego okresu misy, podobnej do znalezionych np. w Korklinach (J. Jaskanis: Materiały z cmentarzyska kurhanowego na stanowisku I w Korklinach, powiat Suwałki, RB VII, 1968, tabl. II:9).

Obecność przepalonych kości ludzkich świadczy o istnieniu w tym miejscu nekropoli. W okresie wędrówek ludów mieszkańcy tych terenów hołdowali specyficznym zwyczajom dotyczącym obrządku pogrzebowego, mianowicie grzebali zmarłych w wielopochówkowych kurhanach tzw. rodzinnych, przy sporadycznym wyposażaniu ich w inne poza ceramiką przedmioty (M. Kaczyński: *op. cit.*, s. 262–266). Można więc przypuszczać, że znaleziska z Żubronajców stanowią ślad po jednym z takich cmentarzysk kurhanowych. Może to potwierdzać informacja przekazana przez okolicznych mieszkańców o istnieniu tu dawniej niesprecyzowanej liczby „kamienic”, stanowiących – jak można sądzić – ślady po nasypach kurhanów. Najprawdopodobniej opisane wyżej materiały stanowią pozostałość ostatniego, zniszczonego kurhanu, wchodzącego w skład położonego niegdyś w tym miejscu cmentarzyska kultury sudowskiej. Zjawisko podobnego, bardzo złego zachowania nasypów kurhanów znany również z innych stanowisk suwalskich, np. z Jeleniewa (tenże: Cmentarzysko kurhanowe z okresu późnorzymskiego we wsi Jeleniewo, pow. Suwałki, WA XXII, 1955, s. 365–366) lub w Wołowni (tenże: Cmentarzysko z V–VI w. we wsi Wołownia, pow. Suwałki, RB VI, 1966, s. 268–269).

W materiale kostnym z Żubronajców udało się wyodrębnić kości dwóch osobników ludzkich oraz kilka fragmentów (2,2 g) kości zwierzęcych. Kości ludzkie są silnie i równomiernie przepalone, o barwie kremowej.

Osobnik 1. Stan zachowania i budowa kości: dwa fr-ty kości płaskich ze sklepienia czaszki, fr-t kości czołowej z okolicy oczodołu, korzeń dolnego zęba trzonowego, kilkadziesiąt różnej wielkości fr-tów trzonów oraz kilka drobnych fr-tów nasad kości długich, trzy fr-ty kości palców. Kości badanego osobnika były średnich rozmiarów i przeciętnej budowy. Zmiany patologiczne: na zachowanym fr-cie powierzchni oczodołowej występuje znacznych rozmiarów bruzda, która prawdopodobnie powstała w wyniku zrzęsotnienia stropu oczodołu (*cribra orbitalia*). Zmiany tego typu są spowodowane przez różnego rodzaju niedokrwistości (anemie). Płeć: ostre ukształtowanie brzoju oczodołu oraz przeciętna budowa wskazują na płeć żeńską. Wiek: dorosły. Waga kości: 148,7 g.

Osobnik 2. Stan zachowania i budowa kości: dwa drobne fr-ty sklepienia kości czaszki i kilkanaście fr-tów szkieletu postkranialnego, głównie kości długich. Kości są słabej budowy.

Zmiany patologiczne: na powierzchni endokranialnej jednego z fr-tów sklepienia czaszki występuje przerost tkanki gąbczastej, którego przyczyną – podobnie jak u osobnika 1 – była choroba układowa typu anemii. Wiek: *infans* I (wczesny?). Waga kości: 6,7 g.

W trakcie badań powierzchniowych przeprowadzonych wiosną 1997 roku przez mgr. M. Kaczyńskiego, mgr. J. Piątkowską i autora, nie znaleziono już żadnych śladów stanowiska archeologicznego. Można więc przypuszczać, że zostało ono całkowicie zniszczone przez trwającą od lat intensywną uprawę ziemi (orkę traktorową).

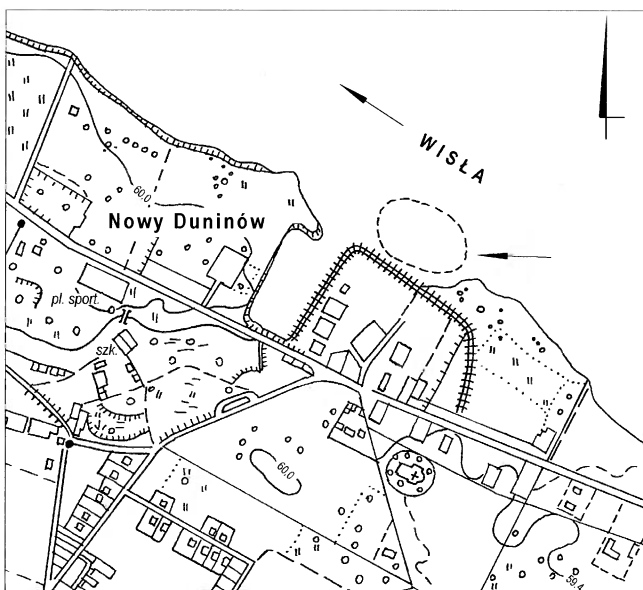
Na zakończenie należy dodać, że w sąsiedztwie cmentarzyska znajdują się dwie osady z wczesnej epoki żelaza: stanowiska II i III (por. P. Szymański: Żubronajcie – przyczynek do badań nad wczesnożelazną ceramiką Suwalszczyzny, [w:] *Ceramika zachodniobałtyjska od wczesnej epoki żelaza do początku ery nowożytnej*, Białystok 1998, s. 119–137). Spośród materiałów znalezionych tam podczas badań wykopaliskowych, prowadzonych przez mgr. M. Kaczyńskiego, wydzielono niewielką liczbę fragmentów naczyń, pochodzących najprawdopodobniej z okresu wędrówek ludów. Można sądzić, że mieszkańcy tych osad użytkowali omówione wyżej, pobliskie cmentarzysko.

Paweł Szymański
Wiesław Kapla

Nieznane cmentarzysko wczesnośredniowieczne z Nowego Duninowa, pow. płocki, woj. mazowieckie

Latem 1994 roku do Muzeum Mazowieckiego w Płocku dostarczono kilka zabytków pochodzących z miejscowości Nowy Duninów, gm. *loco*, położonej na lewym brzegu Wisły, o 15 km na północny zachód od Płocka. Ich ofiarodawca, pan Andrzej Sumliński z Nowego Duninowa, poinformował w jaki sposób obiekty znalazły się w jego posiadaniu oraz wskazał w terenie przybliżone miejsce znalezienia (Ryc. 1).

Odkrycia dokonano pod koniec lat 1960-tych w trakcie niwelacji terenu, poprzedzającej spiętrzenie wody w Wiśle i uruchomienie zbiornika włocławskiego, około 100 m od ówczesnego koryta rzeki. Podczas prac ziemnych, prowadzonych z udziałem ciężkiego sprzętu, odsłonięto ludzkie kości wraz z towarzyszącymi im zabytkami, głównie nożykami żelaznymi i pokrytymi zieloną patyną kabłączkami skroniowymi. Znaleziska wywołały niemałe zainteresowanie,

Ryc. 1. Nowy Duninów, pow. Płock. Przybliżona lokalizacja zatopionego cmentarzyska wczesnośredniowiecznego

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków	MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie”, Szczecin
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest	PA	– „Památky archeologické” (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné”), Praha
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Berlin (Stuttgart)	PArch.	– „Przegląd Archeologiczny”, Poznań
APolski	– „Archeologia Polski”, Warszawa	PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, Łódź
AR	– „Archeologické rozhledy”, Praha	PomAnt	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford	Prahistoria ziem polskich	– Prahistoria ziem polskich, tom I: Paleolit i mezolit (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: Neolit (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom IV: Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: Późny okres lateński i okres rzymski (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, Frankfurt a.M.-Berlin	Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”), Königsberg i.Pr.
BJahr.	– „Bonner Jahrbücher”, Köln/Bonn	PSAS	– „Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland”, Salisbury
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern”, Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...”, Schwerin/Rostock/Berlin)	PZ	– „Praehistorische Zeitschrift”, Berlin-New York
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses” (wcześniej: „Fontes Praehistorici”), Poznań	RArch.	– „Recherches Archéologiques”, Kraków
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...”, Warszawa	RB	– „Rocznik Białostocki”, Białystok
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne”, Warszawa-Łódź	RO	– „Rocznik Olsztyński”, Olsztyn
JmV	– „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte”, Halle/Saale	SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch”, Berlin-New York
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz”, Mainz	SIA	– „Slovenská archeológia”, Bratislava
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa	SovArch	– „Sovetskaja Archeologia” (Советская археология), Moskva
KSIA	– Kratkie soobščeniija Instituta archeologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva	SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
MIA	– Materialy i issledovanija po archeologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva	SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.”, Warszawa
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków	WA	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
MS	– „Materiały Starożytne”, Warszawa	ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Kraków
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa	ZOW	– „Z otchłani wieków”, Warszawa
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)		

